

*Щербина Вікторія Олександрівна,
студентка III курсу юридичного факультету
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Чепік-Трегубенко О.С.
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Право на безоплатну правову допомогу гарантується ст. 59 Конституції України. Як визначається законодавством, що у випадках передбачених Законом, вона є безоплатною. Досліджуючи глибше дане питання, можна дійти висновку, що безоплатна правова допомога гарантується лише у випадках кримінального провадження. Інший вид допомоги – за плату. Однак кримінальне законодавство є лише однією з галузей права, і пересічному громадянину скоріш за всього необхідна допомога у вирішенні питань конституційного, цивільного, господарського, фінансового та іншого законодавства.

Слід зазначити, що окремі питання функціонування системи безоплатної правової допомоги досліджували науковці, серед яких: Н.В. Камінська, Н.І. Карпачова, А.М. Колодій, А.Т. Комзюк, В.В. Копейчиков, В.О. Котюк, Р.О. Куйбіда, В.С. Личко, М.Т. Лоджук, О.М. Лоцихін, П.О. Недбайло, С.С. Немченко, С.В. Оверчук, В.Ф. Опришко, В.Ю. Панченко, В.В. Печерський, В.Ф. Погорілко, С.В. Прилуцький, О.В. Скрипнюк, М.В. Стаматіна, П.Б. Стецюк, Г.Ж. Сулейменова, М.О. Теплюк, Р.С. Титикало, Ю.М. Тодика, Ю.С. Шемшученко, Ю.Т. Шрамко, О.В. Шубейкіна, О.Г. Юшкевич тощо.

Нормативно-правова база стосовно інституту безоплатної правової допомоги досить широка, починаючи від документів міжнародного значення і до норм українського законодавства. Положення про безоплатну правову допомогу закріплені в Конвенції Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод та в Міжнародному пакті про громадянські та політичні права. Крім того, Конвенція про статус біженців, Конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах та інші міжнародні акти передбачають обов'язок держави забезпечити безоплатну та ефективну правову допомогу особам, які її потребують, і створити дієвий механізм, який забезпечить доступність для кожного безоплатної правової допомоги.

До того ж, існує широкий спектр національних нормативно-правових документів, які регламентують порядок і закріплюють основні положення механізму безоплатної правової допомоги. Фундаментальними правовими актами є наступні: Кримінальний процесуальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України «Про безоплатну правову допомогу», «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»,

Роз'яснення Міністерства юстиції України від 09.04.2012 «Закон України «Про безоплатну правову допомогу»: основні положення та підходи впровадження», Постанова КМУ «Про утворення Координаційного центру з надання правової допомоги та ліквідацію Центру правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції», накази Міністерства юстиції України, укази Президента України щодо функціонування суб'єктів реалізації прав осіб на безоплатну правову допомогу. Однак, зазначені нормативно-правові акти не забезпечують ефективну систему реалізації їх положень.

Так, для надання безоплатної правової допомоги, створюються центри надання правової допомоги. Вони надають консультативні послуги, які допомагають громадян для вирішення їх питання [2]. Проте, про наявність таких центрів не є достатньо висвітленими у ЗМІ, що говорить про недостатній рівень правової культури суспільства. Крім того, багато громадян не мають достатнього розуміння щодо принципів роботи таких центрів, їх компетенції та механізму роботи. Як правило, центри надання безоплатної правової допомоги надають лише консультативну роботу, роз'яснюють громадянам положення законів, допомагають визначити, що робити в певній ситуації. Але, очікується, що спеціалісти центрів надання безоплатної правової допомоги, мають більш широкий спектр компетенцій, аніж це є насправді. Крім того, українців очікують від таких центрів и надання послуг щодо складання документів (заяв, скарг, позовів).

Зазначене питання є проблемним, адже формуються хибно-негативне ставлення до таких центрів. І вирішення даного питання нібито просте – проводити заходи, щодо ознайомлення громадян с таким видом діяльності. Проте, культура нашого народу ще довгий час буде заважати активній роботі центрів з надання безоплатної допомоги.

Також, проблемним аспектом діяльності центрів надання безоплатної правової допомоги є залученість молоді. Зараз, такі центри працюють на базі якось іншої, більш значимої або більшої організації (наприклад, юридична клініка «Істина» при ДДУВС). Молодь – це можливість держави реалізувати свій потенціал у суспільстві, вивести культури (в тому числі и праву) на новий, більш високий рівень. А тому, слід звернути увагу, наскільки сильно вона готова допомагати суспільству. Основною причиною відсутності високого рівня залученості молоді до роботи таких центрів є недостойний рівень мотивації. Тобто, молодь обирають працювати в приватних компаніях чи в інших інстанціях, адже рівень вмотивованості там більше.

Отже, якщо розглядати питання в такому спектрі, то можна зрозуміти, що вмотивованість – це не лише фінансова сторона питання. Для багатьох студентів та випускників юридичного факультету це можливість отримати якісний та цінний досвід. Практичний досвід роботи в юридичній сфері молоді потрібен не лише для пошуку роботи, а і для того, аби зрозуміти в повній мірі сов бажання та можливості, зважено підійти до подальшого напряму свого розвитку.

Крім того, досвід роботи в центрах надання безоплатної правової допомоги далеко не завжди вважають необхідним для роботи. Роботодавці знецінюють його, і це відвертає молодь. Адже, при центрах надання безоплатної правової допомоги студенти працюють безкоштовно (за власної ініціативи), але в подальшому багато хто бажає, щоб той час, який вони присвятили цій роботі, був оцінений. А для цього на рівні суспільства слід проводити ознайомчу роботу з такими центрами, а також вивести роботу в таких центрах на більш високий, значимий рівень.

Бібліографічні посилання:

1. Кожан В.В. Особисті права та свободи людини: загальнотеоретичне дослідження : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.01. Львів, 2016. 229 с.

2. Сердюк О.В., Яковюк І.В. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: компендіум. Харків : «Право». 2019. 374 с.

3. Басовська К. Практика Європейського суду з прав людини щодо застосування статті 2 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (право на життя). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2012. № 92. С. 83–87.